

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Θεωρητικό μέρος

Τα περιγραφικά κείμενα είναι είδη κειμένων τα οποία μέσω της γλώσσας «αναπαριστούν» φαινόμενα, αντικείμενα, πρόσωπα ή καταστάσεις. Όλα αυτά ο συγγραφέας τέτοιων κειμένων τα αντιλαμβάνεται μέσω της εμπειρίας τα επεξεργάζεται και τα οργανώνει με απλό ή σύνθετο τρόπο, με στόχο να πληροφορήσει να ευαισθητοποιήσει, να πείσει κτλ. τον αναγνώστη.

Τα περιγραφικά κείμενα οργανώνονται με άξονα το χώρο. Ο συντάκτης του κειμένου προσδιορίζει τι είναι αυτό που περιγράφει (φαινόμενο, αντικείμενο κλπ.) ποια είναι τα δομικά του χαρακτηριστικά και πώς οργανώνεται στο χώρο. Τέτοιου είδους κείμενα θα συναντήσουμε από τη λογοτεχνία και τον επιστημονικό λόγο έως τα καθημερινά χρηστικά κείμενα (οδηγούς διακοπών, διαφημίσεις αντικειμένων κτλ.)

Χαρακτηριστικά των Περιγραφικών Κειμένων

1. Η περιγραφή ως είδος κειμένου συνδέεται με το χώρο.
2. Περιγραφικά κείμενα συναντάμε σε διάφορους τομείς:
 - Λογοτεχνία
 - Επιστήμη
 - Σχολικά εγχειρίδια
 - Εφημερίδες
 - Πρακτικούς οδηγούς κτλ.
3. Είδη περιγραφής:
 - Τοπίου
 - Αντικειμένου
 - Κτιρίου
 - Προσώπου κτλ.

Η Περιγραφή διακρίνεται επίσης, σε:

- Υποκειμενική (π.χ. λογοτεχνία)
 - Αντικειμενική (π.χ. επιστήμη)
-
- ✓ Η **επιλογή του υλικού μιας περιγραφής** συνδέεται-εξαρτάται:
 - Από τη οπτική γωνία/θέση στο χώρο
 - Από την ιδιαίτερη προσωπικότητα, το χαρακτήρα του ατόμου που περιγράφει
 - Από τη σκοπιά που αντιμετωπίζει τα γεγονότα.
 - ✓ Η **δομή μιας περιγραφής τοπίου** ειδικότερα:

- Έχει ως αφητηρία το γενικό (γενικές εικόνες) και προχωρά προς το ειδικό (πιο λεπτομερειακές εικόνες).
- Αναλυτικότερα η περιγραφή οργανώνεται:
 1. Με βάση το σημείο περιγραφής, όταν ο συγγραφέας **μένει ακίνητος** και από κει βλέπει το χώρο.
 2. Με βάση την κίνηση προς ένα τέρμα:
 - Από μακριά πάμε κοντά
 - Από βόρεια πάμε νότια κτλ.
 - Από κάτω πάμε πάνω και το αντίστροφο.

Σε άλλα είδη περιγραφής (προσώπου, χώρου, αντικειμένου κτλ) η οργάνωση του κειμένου ακολουθεί μια πορεία από τα απλά στα σύνθετα ή από τα δευτερεύοντα στα κύρια-σημαντικά στοιχεία κτλ)

- ✓ Τέλος, η γλώσσα της περιγραφής χαρακτηρίζεται από:
 - Σαφήνεια – ακρίβεια
 - Χρήση επιθέτων (για σταθερές ιδιότητες) τα οποία προσδίδουν ζωντάνια και παραστατικότητα
 - Κυριαρχία του ενεστώτα και εξακολουθητικών ρημάτων
 - Συχνή χρήση βοηθητικών ρημάτων (είμαι, έχω)
 - Χρήση επιρρημάτων για προσωρινές ιδιότητες των περιγραφόμενων στοιχείων.

Μορφές της περιγραφής

Μπορεί να διακρίνει κανείς δύο είδη περιγραφής: την αντικειμενική και την υποκειμενική περιγραφή.

Στην **αντικειμενική περιγραφή**, που ταιριάζει σε κείμενα πληροφοριακά (λήμματα εγκυκλοπαιδειών, τεχνικά εγχειρίδια, ρεπορτάζ, δελτία καιρού κ.ά.) και επιστημονικά (περιγραφές οργάνων μέτρησης, ιστορικών τεκμηρίων, ταξινομήσεις πετρωμάτων, ανατομικές περιγραφές οργανισμών κ.ά.), ο γράφων ή ο ομιλητής αναπαριστά τα πράγματα αποφεύγοντας να αναμειχθεί προσωπικά ή να υποδηλώσει τη στάση του απέναντι σε αυτό που περιγράφεται, γεγονός που εξηγεί και την κυριαρχία του τρίτου ρηματικού προσώπου, του προσώπου **που εξαφανίζει το υποκείμενο από το προσκίνητο του λόγου**, προκειμένου να αναδειχθεί το αντικείμενο της περιγραφής. Το κείμενό του αποκλείει σχεδόν τη διατύπωση γνώμων ή την έκφραση συναισθημάτων. Ακολουθεί παράδειγμα αντικειμενικής περιγραφής (δελτίο πρόγνωσης του καιρού), όπου είναι ευδιάκριτα τα "σήματα" της

αναπαραστατικότητας (χρήση τρίτου προσώπου, παθητική σύνταξη, δείξη του χώρου και του χρόνου, χρήση επιστημονικών όρων, απουσία μεταφορικής γλώσσας):

Αβαθές βαρομετρικό χαμηλό στην Κρήτη κινείται ανατολικά. Ψυχρό μέτωπο στη Ν. Ιταλία κινείται αργά προς την περιοχή μας και θα επηρεάσει αύριο τη Δυτική, Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα. Τοπικές ομίχλες θα σημειωθούν κυρίως στα ηπειρωτικά. Υψηλές θερμοκρασίες σχεδόν σε όλη τη χώρα.

Στην **υποκειμενική περιγραφή**, που αφθονεί στη λογοτεχνία, οι λεπτομέρειες που επιλέγονται συνυπάρχουν με τα συναισθήματα που ανακαλεί στον συγγραφέα το αντικείμενο της περιγραφής και γι' αυτό είναι συχνά επίμονη η παρουσία του **πρώτου ρηματικού προσώπου**, του προσώπου που εισάγει στον λόγο τη διάσταση της γλωσσικής υποκειμενικότητας. Στο απόσπασμα που ακολουθεί από τη Ζωή εν τάφω του Στράτη Μυριβήλη (Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Λυκείου, ΟΕΔΒ 1981), μέσα από μια ανθρωποποιητική μεταφορά, ο συγγραφέας προβάλλει πάνω στο περιγραφόμενο αντικείμενο, μια παπαρούνα, τα συναισθήματα που του ανακαλεί:

Ήταν ένα λουλούδι εκεί! Συλλογίσου. Ένα λουλούδι είχε φυτρώσει εκεί μέσα στους σαπρακιασμένους γεώσακους. Και μου φανερώθηκε έτσι ξαφνικά τούτη τη νύχτα που 'ναι γιομάτη θάματα. Απόμεινα να το βλέπω σχεδόν τρομαγμένος. Τ' άγγισα με χτυποκάρδι, όπως αγγίζεις ένα βρέφος στο μάγουλο. Είναι μια παπαρούνα. Μια τόσο δα μεγάλη, καλοθρεμμένη παπαρούνα, ανοιγμένη σαν μικρή βελουδένια φούχτα. Αν μπορούσε να τη χαρεί κανένας μέσα στο φως του ήλιου, θα 'βλεπε πως ήταν άλικη, μ' έναν μαύρο σταυρό στην καρδιά, με μια τούφα μαβιές βλεφαρίδες στη μέση. Είναι καλοθρεμμένο λουλούδι, γεμάτο χαρά, χρώματα και γεροσύνη. Το τσουνί του είναι ντούρο και χνουδάτο. Έχει κι ένα κόμπο που δεν άνοιξε ακόμα. Κάθεται κλεισμένος σφιχτά μέσα στην πράσινη φασκιά του και περιμένει την ώρα του. Μα δεν θ' αργήσει ν' ανοίξει κι αυτός. Και θα 'ναι δυο λουλούδια τότες! Δυο λουλούδια μέσα στο περιβόλι του Θανάτου. Αιστάνουμαι συγκινημένος ξαφνικά ως τα κατάβαθα της ψυχής.

Η οργάνωση της περιγραφής

Το συνηθέστερο οργανωτικό μοντέλο μιας ολοκληρωμένης περιγραφής είναι ο λεγόμενος **σκελετός**. Οι σκελετοί δείχνουν γενικά *ποια στοιχεία βρίσκονται σε συμπαράθεση*, δεν δείχνουν με ποια σειρά θα γίνουν τα πράγματα ή με ποια σειρά αναφέρθηκαν πράγματα

που έγιναν. Κι αυτό, γιατί η περιγραφή είναι "στατικός", "φωτογραφικός" τύπος απεικόνισης του πραγματικού, σε αντιδιαστολή προς την αφήγηση, που είναι "δυναμικός" τύπος. Η περιγραφή αποδίδει το "είναι", ενώ η αφήγηση το "γίνεσθαι" της φυσικής/κοινωνικής πραγματικότητας.

Η περιγραφή, ως "τέχνη του χώρου", αναπαριστά τα πράγματα μέσα σε ένα πλαίσιο πραγματικού (φυσικού, γεωγραφικού) ή συμβολικού (κοινωνικού) χώρου. Η "κάμερα" της περιγραφής εκτελεί συνήθως τρεις κινήσεις: προσεγγίζει το αντικείμενο, εστιάζει πάνω στο αντικείμενο και επιλέγει λεπτομέρειές του. Οι κινήσεις αυτές αντιστοιχούν σε λογικά βήματα: την κατηγοριοποίηση του αντικειμένου (σε ποια λογική κατηγορία ανήκει), την υποκατηγοριοποίησή του (ποια άλλα ομοειδή ανήκουν στην κατηγορία αυτή) και την περιγραφή καθ'εαυτήν (τα γνωρίσματα που διαφοροποιούν το αντικείμενο από τα ομοειδή του). Η επιλογή των λεπτομερειών και η οργάνωσή τους καθορίζονται από την πρόθεση του συγγραφέα/ ομιλητή και την επικοινωνιακή περίσταση. Για παράδειγμα, η περιγραφή από μια ξεναγό σε μια ομάδα τουριστών ενός αρχαίου ναού περιλαμβάνει στοιχειώδεις λεπτομέρειες σε σύγκριση με τις λεπτομέρειες που δίνει ο ανασκαφέας - αρχαιολόγος, όταν σε διεθνές επιστημονικό περιοδικό ανακοινώνει την ανακάλυψη του ναού και τον περιγράφει διεξοδικά. Τέλος, όταν η περιγραφή γίνεται στον πραγματικό χώρο, το σύνηθες πρότυπο για την οργάνωση των λεπτομερειών είναι αυτό της χωρικής ακολουθίας (από πάνω προς τα κάτω, από δεξιά προς τα αριστερά κ.ά.), και όταν η περιγραφή γίνεται σε συμβολικό χώρο, προτιμάται η λογική ακολουθία (από τα απλά στα σύνθετα, από τα λιγότερο στα περισσότερα σημαντικά κ.ά.). Παρατίθεται στη συνέχεια ένα δείγμα συστηματικής περιγραφής δύο αρχαίων ειδωλίων, όπου ο συγγραφέας οργανώνει χωροθετικά τις πληροφορίες δηλώνοντας παράλληλα και τα μέρη της οργάνωσής της:

Η μινωική γλυπτική δεν είναι τόσο γνωστή, όσο οι τοιχογραφίες της ίδιας εποχής που έγιναν στην Κρήτη ή τα ειδώλια των Κυκλάδων που μελετήσαμε προηγουμένως. Τα έργα που έφτασαν ως εμάς είναι εξάλλου μικρά στο μέγεθος και λιγοστά. Αυτό ωστόσο δεν μειώνει ούτε την καλλιτεχνική αξία τους ούτε τη σημασία τους για τον πολιτισμό στον οποίον ανήκουν.

Ας ξεκινήσουμε από μια αντιπαραβολή των ισταμένων γυναικείων και ανδρικών μορφών. Η μεγάλη θεά των όφεων (περίπου 1600 π.Χ.) και η μικρή θεά των όφεων (περίπου 1600-1580 π.Χ.) του Αρχαιολογικού Μουσείου του Ηρακλείου, είναι φτιαγμένες από χρωματιστή φαγεντιανή (ψημένο πηλό με υάλωση). Το **κάτω μέρος του κορμιού** τους μοιάζει με κόλουρο κώνο που η άνω -στενότερη-

περιφέρεια συνιστά τη "δαχτυλιδένια" μέση της θεάς. Ο **κορμός**, λεπτός ως τον θώρακα, διευρύνεται προς τα πάνω όπου σχηματίζεται το πλούσιο γυμνό στήθος, σημάδι γονιμότητας αλλά ίσως και πιστή απόδοση ενός ευρύτερα διαδεδομένου συρμού. Το **κεφάλι** έχει σχήμα καρδιάς ή ανεστραμμένου τριγώνου με τα πελώρια καθλωτικά μάτια, την ίσια μύτη και το σαρκώδες στόμα, ενώ τα **χέρια** απλώνονται στον χώρο με αξιοπρόσεχτη τόλμη κρατώντας τα ιερά φίδια στον αέρα ή έχοντάς τα τυλιγμένα επάνω τους.

Η γλώσσα της περιγραφής

Με τον όρο **γλώσσα της περιγραφής** ή **περιγραφικό ύφος** εννοούμε τα γραμματικά χαρακτηριστικά που συναντούμε σε κάθε περιγραφικό κείμενο. Τέτοια είναι οι ονοματικές φράσεις (**επίθετα**) και οι ρηματικές φράσεις (**επιρρήματα**). Άλλα γραμματικά γνωρίσματα της περιγραφής θεωρούνται τόσο η κυριαρχία του **ενεστώτα** και της **εξακολουθητικής** ρηματικής όψης (που δηλώνει την αchronική διάρκεια), αφού η περιγραφή δεν εξαρτάται από τη διάσταση του χρόνου όπως η αφήγηση, όσο και η συχνή χρήση **βοηθητικών ρημάτων** (κυρίως του **είμαι** και του **έχω**). Γραμματικά χαρακτηριστικά της περιγραφής μπορούμε να αναγνωρίσουμε εύκολα στο παρακάτω απόσπασμα:

Η επιβλητική γαλήνη που μαρτυρεί το ζεύγος της Αριάδνης και του Διονύσου, ο οποίος μοιάζει να ανακλαδίζεται ατάραχος στο μέσο της τελετής των πιστών του, ισορροπεί με την πολύ βιαιότερη κίνηση των μαινάδων που χορεύουν προς τιμήν του. Ακόμη, το κάλλος του θεού, της συζύγου του και των μαινάδων εξισορροπείται σοφά από τα προσωπεία των σατύρων, όπου όμως τα ζώδη χαρακτηριστικά συνυπάρχουν με ένα είδος έκστασης.

Πάντως, το ύφος συγκεκριμένων περιγραφικών κειμένων είναι αποτέλεσμα και άλλων παραγόντων: **της περίστασης επικοινωνίας** (σύγκρινε την περιγραφή ενός φορέματος από την πωλήτρια ενός καταστήματος στην πελάτισσα που ενδιαφέρεται να το αγοράσει και την περιγραφή του ίδιου φορέματος από τον σχεδιαστή του σε εκπομπή τηλεοπτικού σταθμού για τη μόδα) ή **της πρόθεσης του συγγραφέα/ ομιλητή** (σύγκρινε μια καθαρά πληροφοριακή περιγραφή πχ. τα τεχνικά γνωρίσματα ενός αυτοκινήτου- με μια περιγραφή που ενδιαφέρεται και να πείσει -γιατί συμφέρει να αγοράσει κανείς ένα αυτοκίνητο με τέτοια τεχνικά χαρακτηριστικά).

Δείτε παρακάτω ένα δείγμα λεπτομερούς περιγραφής από βιβλίο (λευκωμα)

αρχαιολογικού περιεχομένου:

ΚΟΡΕΣ

Το Μουσείο Ακροπόλεως. Powered by e-ne

αγάλματα. Η Κόρη είναι ένα απλό άγαλμα. Είναι όρθια, πατάει και στα δύο πόδια πάνω σε μια πλίνθο από το ίδιο κομμάτι μαρμάρου, και έχει το αριστερό πόδι συνήθως λίγο πιο μπροστά από το δεξιό. Φοράει έναν μακρύ χιτώνα, και πάνω από αυτόν έναν πέπλο ή ένα ιμάτιο. Ο χιτώνας, στους ώμους κουμπώνεται με μικρά κουμπάκια, από τα οποία κρέμονται δέσμες από κλωστές. Ο πέπλος, από βαρύτερο ύφασμα, συγκρατείται στους ώμους και ένα τμήμα του αναδιπλώνεται μπροστά και πίσω, ως τη μέση. Το ιμάτιο, που είναι ένα μικρότερο κομμάτι υφάσματος, συγκρατείται από τον έναν ώμο ή πέφτει συμμετρικά και από τους δύο. Στην πρώτη περίπτωση μια λοξή δέση πτυχών περνάει μπροστά στο στήθος, ενώ στα πλάγια πέφτουν τα δύο άκρα, σε διαφορετικό ύψος, με πτυχές κατακόρυφες, που κλιμακώνονται σχηματίζοντας ξιγκ ξαγκ πτυχές, σαν χελιδονοουρές. Στα πόδια τους οι Κόρες φορούν σανδάλια με ανάγλυφους ή ζωγραφιστούς ιμάντες ή και κλειστά υποδήματα καμιά φορά. Το δεξιό χέρι συνήθως το φέρουν μπροστά ή πάνω στο στήθος, κρατώντας μια προσφορά προς τη θεότητα, ενώ με το άλλο συγκρατούν τις πτυχές του ενδύματος. Φορούν κοσμήματα στο λαιμό, στα αυτιά και στο κεφάλι. Ιδιαίτερα προσεγμένα είναι τα μακριά μαλλιά τους. Με χωρίστρα στη μέση, με ομάδες βοστρύχων που πλαισιώνουν το πρόσωπο, με μπούκλες δεξιά κι αριστερά από το λαιμό που πέφτουν στο στήθος, με την κύρια μάζα της κόμης στη ράχη. Το σώμα των Κορών διαγράφεται πλαστικά κάτω από τα ενδύματα. Ξεχωρίζουν οι κνήμες, οι μηροί, οι *γλουτοί* η μέση, το στήθος. Μολονότι η μορφή είναι στερεότυπη, η ποικιλία είναι αξιοπρόσεκτη. Δεν υπάρχουν δύο Κόρες εντελώς όμοιες. Και η ποικιλία αυτή δεν βασίζεται στα ατομικά χαρακτηριστικά του προσώπου. Υποτίθεται ότι δεν απεικονίζονται πραγματικά εικονιστικά χαρακτηριστικά, όμως η προσπάθεια υπάρχει. Της μίας τα μάτια είναι αμυγδαλωτά, της άλλης έχουν παχιά βλέφαρα, μιας τρίτης το μέτωπο είναι πλατύ, μιας άλλης τριγωνικό. Χαρακτηριστικό όλων των Κορών